

O‘ZBEKISTONDA BILIMLARGA ASOSLANGAN IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISH VA MILLIY RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
“Iqtisodiy nazariya” kafedrasi dotsenti, PhD,
Odilova Dilnozaxon Barnayevna
<https://orcid.org/0000-0001-7654-9233>
E-mail : d.odilova@tsue.uz*

Annotatsiya. Ushbu tezisda O‘zbekistonda bilimlarga asoslangan iqtisodiyotni shakllantirishning asosiy yo‘nalishlari, inson kapitalini rivojlantirish, innovatsion faoliyatni kengaytirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy iqtisodiyotda bilim, innovatsiya va yuqori malakali inson resurslarining iqtisodiy o‘lishdagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: bilimlarga asoslangan iqtisodiyot, inson kapitali, innovatsiya, raqamli iqtisodiyot, raqobatbardoshlik, intellektual kapital, ta’lim, texnologiya.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishi tobora ko‘proq tabiiy resurslar va ishlab chiqarish hajmiga emas, balki bilim, innovatsiya, zamonaviy texnologiyalar va inson kapitalidan samarali foydalanish darajasiga bog‘liq bo‘lib bormoqda. Shu sababli bilimlarga asoslangan iqtisodiyotni shakllantirish milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va xalqaro raqobatbardoshligini ta’minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Bilimlarga asoslangan iqtisodiyotda ilmiy tadqiqotlar, ta’lim, innovatsion faoliyat, raqamli texnologiyalar va intellektual kapital asosiy ishlab chiqarish omillariga aylanadi. Bunday iqtisodiyotda yangi bilimlarni yaratish, ularni amaliyotga joriy etish va tijoratlashtirish iqtisodiy o‘lishning muhim manbai hisoblanadi.

Asosiy qism

O‘zbekistonda bilimlarga asoslangan iqtisodiyotni shakllantirish uchun, avvalo, inson kapitalini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish zarur. Inson kapitali — bu aholining bilim, ko‘nikma, malaka, tajriba va ijodiy salohiyatining yig‘indisi bo‘lib, mamlakatning innovatsion rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy mehnat bozori yuqori malakali, raqamli texnologiyalarni yaxshi biladigan va yangi bilimlarni tez o‘zlashtira oladigan mutaxassislariga bo‘lgan talabni oshirmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, ta’lim tizimini iqtisodiyot ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish, oliy ta’lim va professional ta’lim sifatini oshirish, ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo‘llab-quvvatlash hamda yoshlarning innovatsion g‘oyalarini amaliyotga tatbiq etish muhim vazifalardan biridir.

Bilimlarga asoslangan iqtisodiyotning yana bir muhim elementi — innovatsion faoliyatdir. Innovatsiyalar yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mehnat unumdorligini oshirish va korxonalarning bozor sharoitlariga moslashuvchanligini ta'minlash imkonini beradi. Shu sababli ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga investitsiyalarni ko'paytirish, oliy ta'lim muassasalari, ilmiy tashkilotlar va biznes subyektlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

1-jadval

O'zbekistonda bilimlarga asoslangan iqtisodiyotni shakllantirishning asosiy yo'nalishlari va ularning milliy raqobatbardoshlikka ta'siri

№	Asosiy yo'nalish	Mazmuni	Milliy raqobatbardoshlikka ta'siri
1	Inson kapitalini rivojlantirish	Ta'lim sifati, kasbiy malaka va zamonaviy ko'nikmalarni oshirish	Malakali kadrlar salohiyati ortadi
2	Ilm-fan va innovatsiyalar	Ilmiy tadqiqotlar, yangi texnologiyalar va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash	Yangi mahsulot va xizmatlar yaratiladi
3	Raqamli iqtisodiyot	Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va avtomatlashtirishni joriy etish	Mehnat unumdorligi va samaradorlik oshadi
4	Intellectual kapital	Inson, tarkibiy va mijozlar kapitalidan samarali foydalanish	Korxonalarning innovatsion salohiyati kuchayadi
5	Innovatsion infratuzilma	Texnoparklar, biznes-inkubatorlar va innovatsion markazlarni rivojlantirish	Yangi biznes va startaplar rivojlanadi
6	Ilm-fan va biznes hamkorligi	Universitetlar, ilmiy tashkilotlar va biznes o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish	Ilmiy ishlanmalar amaliyotga tezroq joriy etiladi
7	Texnologiyalar transferi	Xorijiy va mahalliy ilg'or texnologiyalarni ishlab chiqarishga tatbiq etish	Ishlab chiqarish sifati va samaradorligi oshadi

Manba: Muallif tomonidan O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi va Jahon bankining O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishi, inson kapitali, innovatsiya va raqamli iqtisodiyotga oid ma'lumotlari asosida tuzildi.

Jadvalda O'zbekistonda bilimlarga asoslangan iqtisodiyotni shakllantirishning asosiy yo'nalishlari va ularning milliy iqtisodiyot rivojiga ta'siri aks ettirilgan. Bilimlarga asoslangan iqtisodiyotning rivojlanishida inson kapitalini takomillashtirish, ilm-fan va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, intellektual kapitaldan samarali foydalanish hamda innovatsion infratuzilmani rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Mazkur yo'nalishlarning izchil amalga oshirilishi mehnat unumdorligini oshirish, yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish,

yuqori qo'shilgan qiymatni shakllantirish hamda O'zbekistonning milliy va xalqaro raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Raqamlashtirish ham bilimlarga asoslangan iqtisodiyotning ajralmas qismi hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, moliya, ta'lim va davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish imkonini beradi. Sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar, bulutli texnologiyalar va avtomatlashtirish kabi yo'nalishlarning rivojlanishi yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda.

Milliy raqobatbardoshlikni oshirishda korxonalarning innovatsion salohiyatini kuchaytirish ham muhimdir. Mahalliy korxonalar xalqaro bozorlarga chiqishi uchun mahsulot va xizmatlarning sifati, texnologik darajasi hamda qo'shilgan qiymatini oshirishi lozim. Buning uchun zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirish, malakali kadrlar tayyorlash va ilmiy ishlanmalarni ishlab chiqarishga keng joriy etish talab etiladi.

Bilimlarga asoslangan iqtisodiyot sharoitida intellektual kapital ham milliy raqobatbardoshlikning muhim manbalaridan biriga aylanadi. Intellektual kapital inson kapitali, tarkibiy kapital va mijozlar kapitalini o'z ichiga oladi. Ularning samarali boshqarilishi tashkilotlarning innovatsion salohiyatini oshirish va uzoq muddatli raqobat ustunligini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda bilimlarga asoslangan iqtisodiyotni shakllantirish mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishi va milliy raqobatbardoshligini oshirish uchun muhim strategik yo'nalish hisoblanadi. Ushbu jarayonda inson kapitalini rivojlantirish, ta'lim va ilm-fan sifatini oshirish, innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish hamda biznes va ilmiy-tadqiqot tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Kelgusida O'zbekistonda bilim va innovatsiyaga asoslangan iqtisodiy modelni rivojlantirish orqali yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan tarmoqlarni kengaytirish, mehnat unumdorligini oshirish va milliy iqtisodiyotning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini mustahkamlash imkoniyatlari kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiy rivojlanish, raqamlashtirish va innovatsiyalarni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
2. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari.
3. World Bank. Knowledge Economy va human capital bo'yicha tahliliy materiallar.
4. OECD. Innovation, productivity and knowledge-based economy bo'yicha tadqiqotlar.
5. Iqtisodiyot nazariyasi va innovatsion iqtisodiyot bo'yicha ilmiy adabiyotlar.